

Nasjåvnålasj vuorddemusá regionála ja suohkanij pládnabargguj 2019–2023

Mierreduvvam gånågisá resolušjåvnå baktu moarmesmáno 14. bieveje 2019

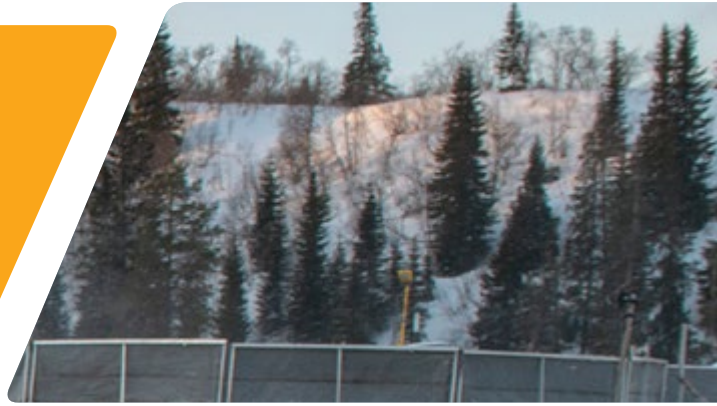
Suohkan- ja ádåsmåhttemdepartemænnta

Sisadno

Soejkesjimmie goh dirrege akten állesth jïh monnehks evtiedimmien gaavhtan.....	5
Veaksehks jïh sjïdtijes regijovnh jïh voenges siebriedahkh abpe laantesne ...	13
Monnehks areaale- jïh foeresjimmieevtiedimmie	21
Staarh jïh voenh gusnie hijven árrrodh jïh veasodh	25
Staaeles soejkesjenjoelkedassh jïh staaeles soejkesjenænnoestimmieh.....	31

ÁvddÅbÁHKO

Ráddidus galggá fáert nælját jage buktet ávddån nasjåvnålasj vuorddemusájt regionála ja suohkanij pládnabargojt ávdedittjat nanos ávddånimev álles rijkan. Dát boahdá ávddån pládna- ja tsiekkaduslágan § 6-1. Nasjåvnålasj vuorddemusá galggi gåtseduvvat fylkasuohkanij ja suohkanij bargon pládnastrategijaj ja plánaj, ja biejaduvvat vuodon stáhta oajválattjaj oassálasstemij pládnabargon.

Ráddidus sihtá gaskostit nasjåvnålasj vuoroduvvam politihkav tjielggusit, vaj pládnabarggo fylkasuohkanijn ja suohkanijn máhttá dáhpáduvvat dábmarit ja buoremus láhkáj ábbå rijka viesádijda. Sæmmi báttå nanni ráddidus bájkålasj iesjmierredimev pládnabargon. Dát merkaj fylkasuohkana ja suohkana oadtju stuoráp ávdåsvåstådusáv sihkarastátjit nasjåvnålasj ja ájnas regionála berustimijt. Ráddidus sihtá regionála ja bájkålasj sebrudak- ja areállapládnabargo galggi liehket rabås ságastallama oassálasstij gaskan, gånna stáhtta aj oassálasstá. Ájnas lávkke gæjnon le nasjåvnålasj vuorddemusá.

Ráddidus dættot miján li niellja stuorra håsstalusá:

- Ásedit nanos álkkádissebrudagáv
- Ásedit ekologijjalasj nanos sebrudagáv buorre dálkádakpolitihka ja buorre ressursaháldadime baktu
- Ásedit sosiála nanos sebrudagáv
- Ásedit oaggås sebrudagáv gájkajda

Regionála ja bájkålasj oajválattjajn le ájnas barggo giehtadallat dájt håsstalusájt. Dat guoská divna suohkanijda, berustahtek stuorrudagås ja máhtudagås. Pládnabarggo le akta dajs ájnnaamos vædtsagis.

Ráddidus le mierredam ANa 17 guoddelisulme, masi Vuonarijka le sæbrram, galggi liehket politihkalsaj oajvvegæjnon rijbadittjat mijá ájge stuoråmus håsstalusáj, adjáj Vuonarijkan. Dan diehti ájnas guoddelisulme sjaddi oassen vuodos sebrudak- ja areállapládnabargos.

Ráddidus le oadtjum miededimev Stuorradikkes diededussaj "Bærekraftige byar og sterke distrikt", Meld. St. 18 (2016–2017). Nasjåvnålasj vuorddemusá joarkki dáv politihkav. Ráddidus berus håsstalusája ja máhttelisvuodajs ma ærráni sajes sadjáj. Ráddidus biedjá stuorra dættov bájkålasj demokratijaj pládna- ja tsiekkadusásjijn, sæmmi báttå gå nasjåvnålasj berustime galggi gåtseduvvat. Nasjåvnålasj vuorddemusá hæhttuji dan diehti dádjaduvvat bájkålasj aktijvuodan gå plána dagáduvvi ja tjadáduvvi. Ráddidus dættot ávdedit luonndovuodov sáme kultuvra, giela, ælådusdåjmadimij ja sebrudakiellemma hárráj, dán vuolen sáme mánáj bajássjaddamdile.

Stuorradigge le ráddidusáv gåhttjum «... gåtsedit vaj boahtte dokumænnta "Nasjåvnålasj vuorddemusáj regionála ja suohkanij pládnabargguj" sisadná gávåv guoskavasj stáhta pládnanjuogadusájs ja sæmmi báttå diededit ádá ja ádåsis gárveduvvam dårkestimijt dajs ma gávnnuji.» Dát gávåv gávnnu dokumenta gietjen.

Monica Mæland

01

Pládnabarggo vædtsagin álles ja nanos ávddánibmáj

Pládnagárvedibme le dábmaris ja buorre stivrrimvædtsák nanos sebrudakávdánibmáj ja areállaadnuj. Fylkasuohkana ja suohkana li oadtjum stuoráp doajmmamáhttelisvuodav ja stuoráp ávdásvásstádusáv tjárggitit nasjávnláslasj ja ienemus

oasev regionála berustimijs pládnabargon. Regionála ja suohkana pládnabarggo le ájnas ámastittjat nannusap, ienep addnijávkálasj, dábmarap ja báhtusij hárráj buorep almulasj suorgev.

1.1 ANa nanosulmme vuodon regionála ja suohkanij pládnabargon

Jagen 2015 mierredij ANa oajvvetjáhkkanibme 2030-agendáv nanos ávddánime hárráj. Agendán li 17 ávddánahttemulme ávdeditttat sosiála, birás ja ekonomalasl nanosvuodav. ANa nanosvuoda ulme li værállda aktisasl barggopládna, duola dagu tjárggitit

sosiála rievtesferdukvuodajt ja buorre varresvuodav ja ganugahttet massemav luondo valjesvuodas ja dálkádakrievddamijs. Ulme galggi vuoseditt gæjnov nanos ávddánibmáj oanep ja guhkep gávddaj.

Fylkasuohkana ja suohkana li ájnnašamos dájmadiddje ásadittjat nanos sebrudakávdđánimev ja jáhtuj biejatjit nanosvuodaulmij Vuonan. Da li lagámusán álmugij, bájkálasj vidnudagájdá ja organisašjávňájdá. Sæmme báttá li da vásstediddje stuorra oassáj sosiála ja fysalasj infrastruktuvrraj mij vájkkut álmuga viessomvuogijda ja ávdđánahttema máhttelisvuodajda. Ráddidus dættot vaj barggo nanosvuoda ulmij jáhtujbiedjama hárráj vijddát tjanáduvvá regionála ja suohkana pládnabarggij.

Oassen ráddidusá dábálasj politihkas, sihtá ráddidus doarjjot máhtudakávdđánimev gaskostattijn átsádallamij bargos fylkasuohkanij ja suohkanij nanosvuoda ulmij. Ájnas le fylkasuohkana ja stáhta oajválattja aktan barggi suohkanij hárráj bargujn gátsedittjat nanosvuoda ulmij. Vijdes værmádaška mij sebrudahtta vidnudagájt, ietjá suohkanij ja organisašjávňájt, máhtta vaddet oahppamav ja arvusmahttet aktisašj ratjástimev. Ráddidus sihtá aj joarkket bargov ávdđánahttet indikatávrrájt divna nanosvuoda ulmijda. Da hæhttuji hiebaduvvvat regionála ja bájkálasj dilijda, vaj fylkasuohkana ja suohkana ma sihti, máhtti mihttit ietjasa rahtjamusá vájkkudusájt.

1.2 Tjielgga njuolggidus sebrudakávdđánibmáj

Ráddidus sihtá nannit fylkasuohkanij ja suohkanij sebrudakávdđánahttema rállav. Dat merkaj vaddet tjielgga strategijjalasj njuolggidusáv sebrudakávdđánahttemij regionála ja bájkálasj dilijs, fábmudit duov dáv dájmadiddjev ja aktijdit almulasj rahtjamusáv ja vájkkudimnævvo adnemav. Regionála ja suohkana pládnabargo li guovdásj vædtsaga dav bargov dájmadittjat. Sæmmi báttá nanni ráddidus bájkálasj iesjstivrrimav pládnabargon. Dat merkaj fylkassuohkana ja suohkana oadtju stuoráp ávdásvásstádusáv tjárggitjit nasjávnałasj ja ájnas regionála berustimijt.

Regionála ja suohkanij pládnastategijja vaddi politihkallasj vuorodimijt pládnabargos, ja li ájnas vædtsaga tjárggitjit resurssadábmaris ja ulmmelasj pládnagárvedimev. Suohkanplána sebrudakoasse vaddá máhttelisvuodav bájkálasj sebrudakávdđánahttemij ja vájkkut vaj nasjávnałasj ja regionála ulme hiebaduvvi bájkálasj dilijs. Plánaj konkrehtiserim dáhpaduvvá buorre tjanástagá baktu plána doajmmaoase ja ruhtapládnabargo gaskan. Dasi ávdásvásstádus biejaduvvá ja plána tjárggiduvvi tjadádibmáj. Pládnaprosæssa le máhttelisvuohta suohkanstivrajda dágástalátjit jus suohkanin li máhtukvuoda duostutjit boahhteájge hásstalusájt aktu, jali jus suohkan ienni viertti ásadit stuoráp ja nannusap suohkanav aktan ráddnásuohkanij.

Ráddidusá mielas dahká badjásasj áreállastategijja suohkanplána sebrudakoasen areállaplánav buorebut hiebadum sebrudagá dárbojda ja hásstalusájda. Dat máhtta álles ájádusájt buktet nasjávnałasj, regionála ja suohkanij areállapolitihkkaj. Areállastategijja vaddá guhkepájge guovlov suohkana areáll- ja

ressurssaháldadibmaj. Ájnas le aktijdit viesso-, areáll- ja fievropládnabargov, ávdedit æládusávdđánimev, binnedit dálkádakgássaj vájkkudusájt, hiebadit sebrudagáv dálkádakrievdadimijda, ásadit sosiála nanos sebrudagáv ja binnedit giettijt ja luondo hiejteditimev.

Ádásmahtedum areállaoasse suohkanplánan vaddá jáhtelap giehtadallamav regulerima plánajs ja buorep árvvedahhtemav viesádijda ja æládusiellimij. Ájnas le ávkkit mássjkedisvuodav pládnavuogádagán hiebadittjat pládnabargov regionála ja bájkálasj dárbojda ja nav gárvvet plánajt massta ij le dárbbbo.

Moadda fylkasuohkana ja suohkana avtastahteduvvi ádájakmáno 1. bieje 2020. Regionála ja suohkanij pládnabarggo le ájnas aktisasj máhttovuodo hárráj ja vuosedittjat aktisasj gæjnov sebrudakávdđánibmáj. Regionála ádástusá baktu oadtju fylkasuohkana stuoráp strategijjalasj ávdásvásstádusáv ja dahkamusájt moatten piltihkkasuorgen, duola dagu kultuvrramujto háldadimen, kultuvran, æládusán ja máhtudagán. Regionála pládnabarggo le guovdásj vædtsagin gå li ulmijt biedjamin ádå politihkkasuorgijda ja vattátjit strategijjalasj njuolggidusájt fylkasuohkanij dájmajda. Sæmmi báttá galggi regionála plána liehket rádevadde pládnan.

Ráddidus sihtá sáme giellaj, kultuvrraj ja æládus- ja sebrudakiellemij vaddet duodaj boahhteájgev Vuonarijkan. Dát máhtta duola dagu dagáduvvat regionála ja bájkálasj pládnagárvedime baktu sámezielak árronguovlojn, gå láhtji dilev anátjit sámezielav ja dievnastusájt sámezielaj, ja gå barggi dájmalattjat áttjudittjat dárbulasj sámezielak máhtudagáv.

1.3 Dábmaris ja máhttutjanádum pládnaprosessa

Fylkasuohkanijn ja suohkanijn le ávdásvásstádus vaj plána ja mærrádusá li vuododuvvam buorre ja ádásmahtedum máhttovuodo milta, ja vaj dajn le dárbulasj pládnamáhtudahka. Ájnas le vaj suohkana ávkkij máhttelisvuodájt álkkebut ja dábmarappon barggat, mij le máhttelis sjaddam manjemus jagij pládna- ja tsiekkaduslága milta. Dát guoskká sierraláhkáj máhttelisvuohtaj ganugahttet dáhkkimahtes pládnaoajvvadusáv juo álggodásen, ja álggotjáhkanimen guorrasit árvvedahhte pládnaprosæssaj ja rievddadit

doajmme regulerimplánajt vani ádå pládnagiehtadallama dagi. Dá álkkebut dahkama vaddi suohkanijda stuoráp mássjkedisvuodav gávnatjit buorre pládnatjoavddusijt.

Fylkasuohkanij ja suohkanij pládnabarggo vájkkut almulasj ja priváhta prosjevtaj gálájda. Gå duo dá vieledusá buohtastahteduvvi nuppe nuppijn pládnagárvedattijn, le dárbbbo gállodábmarisvuohta dættoduvvá tjoahkke árvustallamin. Dássta báhti buorep rámmaævto priváhta ælládusájda ma bisodi nanos almulasj ruhtadimijt.

Ráddidus dættot vaj sjaddá viesádijda, asstoájgeviesso æjgádijda, oargánisasjávñájda ja institusjávñájda, loajvoju suorgijda ja æládusiellimij máhttelis oassálasstet pládnaprosessajda. Dat dáhpáduvvá jus pládnaprosessa li sadjihin ja dádjadahtte, ja jus sjaddi sadjihin mánájda ja nuorajda ja ietjá juohkusijda ma e máhte njuolggá oassálasstet. Ájnas le sáme berustimijda bessat oassálasstet pládnaprosessajda gánná guoskadalli. Árra ja buorre sehkanibme tjalmos guoskavasj máhtov ja ájnas berustimij. Dat vaddá buorep vuodov berustimij buohtastahttemij ja nanni pládnabargov demokratijjalasj arenán. Dát aj sjaddá binnedit rijdov ja lãpptit plánaj kvalitiehtav.

Buorre pládnaprosessa binnedi vuosteldimij dárbov. Árra sehkanibme fylkamánnas, ietjá stáhta oajválattjajs, fylkasuohkanis ja Samedikkes li ájnnasa tjelgadittjat nasjávñálasj ja ienemus oasev regionála berustimij. Dassta aj báhti ávdđán diedo lãjttalis sebrukfunksjávñásj, ájnas infrastuktuvras ja ietjá ájnas dilijs. Ulmme le jus makkirak rijdo badjáni, de tjoavdeduvvi da nav árrat gá vejulasj pládnaprosessan.

1.4 Buorre tjadádibme areállaplánaj

Dåbmaris ja tjadádimmáhttelis pládnabarggo sjaddá jus mærrádusá dagáduvvi rievtes pládnadásen, gánná snivábut barggo hiebaduvvá dárbbuj. Regularimplána ma tjuovvu suohkanplána areállaoasev, vaddi állesvuodav ja guhkesájggásasjvuodav tsieggidattijn ja vaddá dárbulasj rámmajt tjadádibmáj. Boadostjelggidus ja váda- ja rasjesvuoda analijsa li ájnas vædtsaga pládnaprosessan ja tjoavddusij vállijidijn. Buorre pládnaprográmma dahká vaj tjelggidus ja oassálasstema vuoge li hiebadum dárbojda ja pládnadássáj.

Dåjmalasj suohkana ma buoragit aktanbarggi tsieggijiddij, oadtju dåbmaris ássjeávdedimev ja buorre kvalitiehtav priváhta pládnaoajvadásjda. Mierreduvvam plána tjadáduvvi buoremusát gá suohkana ásadi buorre aktisasj bargov tsieggijiddij tsiekkadussjiehtadásj ja aktisasj infrastruktuvra ruhtadimij hárráj. Sierraláhkáj le ájnas tjasstim- ja transformasjávñáprosjevtajn. Suohkanij le ávdásvástádus biedjat nuoges resursajt

Ráddidus le nannim regionála pládnaforumav gá dat le sjaddam bákkulasj divna fylkajn. Forum le ájnas arená tjelgadittjat ja aktijdittjat berustimij regionála ja suohkanij plánajn. Danen le ájnas pládnaforum aneduvvá dåjmalattjat suohkanij, ja stáhta ja regionála oajválattja oassálassti dåjmalattjat.

Ráddidusá mielas le ájnas vuosteldimoajválattja dættodi vieledusáv bájkálasj demokratijjaj. Vuosteldime galggi dæssju boahdet gá li dárbulattja gátsedittjat nasjávñálasj ja ájnas regionála berustimij, gánná árra dialávgná ja dárkkelis ájadallam berustimij ælla vuorbástuvvam. Jus li vuosteldime, de galggi da konkrehtalattjat tjelggiduvvat ja ávdeduvvat ájggemiere ávdđála. Ráddidus le fylkamánnáj ávdásvástádusáv vaddám aktijdittjat ja jus dárbbu buorkotjit stáhta vuosteldimij suohkanij plánajda. Aktijdibme galggá vaddet buorep plánajt buorre dialávgná baktu stáhta etáhtaj gaskan, vaddet binnep vuosteldimij ma árabut tjoavdeduvvi prosessan.

pládnagiehtadallamijda, ja ásadi árvvedahtte prosessajt ma tjuovvu suohkanplánav. Sæmme báttá regularimplánaoajvadásáv ja rámmaloahpádusá áhtsámusáv mij máhtta oanedit tjoahkke ájggeanov tsiekkadusprosjevtajs.

Vaj oadtjot dåbmaris tjadádimev prosjevtajs nasjávñálasj dásen, le ráddidus lasedam anov stáhta areállaplánaj. Vaj sjaddi buorre prosessa ja siebrudakávkkim prosjevtajn laseduvvá, le ájnas vaj fylkasuohkana ja suohkana vuosedi tjelggá dárbojt ja vuorodimij juo árrat pládnagárvedattijn. Dát vaddá vuodov buohtastahttet duov dáv dárbov ja berustimev nubbe nuppijn vijmagis mierredibmáj sebrudakájggomusájs, ma stáhtas dagáduvvi. Ájnas le suohkanijda gá barggi dakkár stuorra prosjevtaj tjelgadit guhkesájge areállastrategijjaj ja, jus dárbbu, dárkesti ietjasa areállaplánajt. Bargon konseptaválggatjelggidusáj stuoráp stáhta ruhtaadnuj, galggá fylkasuohkan ja bájkálasj aktøra sehkanit barggaj gá sebrudakájggomusájt mierredi.

1.5 Ienep adno digitála vædtsagij pládnagárvedattijn

Digitaliserim máhtos, pládna- ja tsiekkadusprosessajs ja ábmudaktransaksjávñásj dahká vaj produktivitiehtta

lassán priváhta ja almulasj suorgen. Buorep digitála pládnaregisstara dahki pládnadiedov álkkebun.

Dárbbbo le dáhtákvalitehtav lasedit ja gávnnat buorep iesjdievnastimtjoavddusijt almulasj dáhtáj, pládnaregisstarijda, matrikkalijda ja ietjá aktisasj regisstarijda.

Sávadahtte le lasedit digitála vædtsagij anov vaj sjaddi buorep ja dábmarap pládnaproseassa, pládnaávddåmbuktema ja areállaháldadime. Dán bargon le ájnas adnuj válldet aktisasj tehnikkalasj infrastruktuvrav ja máhtov. Dát gájbbet oassálasstijn le dárbulasj máhtudahka ja máhttelisvuohta ádåsmahtedum prográmmajda, mij juohká ja lánut dáhtáv.

Digitaliserim ja digitála vædtsaga máhtti dahkat pládnaproseassav buorebun ja dábmarappon. Digitála tjoavddusij adno viesádij dialåvgån, máhttá lasedit sijá dadjadusáv pládnaproseassajs ja vaddet buorep oassálasstemav. Álkket bessat matrikkalij ja digitála pládna- ja tiemádáhtáj le gájbbådussan digitála pládna- ja tsiekkadusgiehtadallamij.

Stáhta kárttadájmadahka vaddá buorep máhttelisvuodav pládna- ja tiemádáhtáj aktisasjbargo baktu fylkasuohkanij, suohkanij ja ietjá stáhta etáhtaj almulasj kárttavuodo (DOK) hárráj, vaj buorebut máhttá adnuj váldeduvvat vædtsagin pládnabargon. Sisadno ja kvalitehtta ávddån mañenagi. Dárbbbo le fylkasuohkanijda ja suohkanijda adnet ietjas dáhtájt ádåsmahtedum ja sadjihin.

RÁDDIDUSÁ VUORDDEMUSÁ

- Fylkasuohkana ja suohkana biedji ANa nanosvuodaáiggomusájt vuodon sebrudak- ja areállapládnabarggij.
- Regionála plána ja suohkanplána sebrudakoasse aneduvvá vattátjit strategijjalasj njuolggidusáv sebrudakávddánibmáj ja dagátjit pládnabargov ienebut árvvedahhte. Pládna aneduvvá ruhtapládnagárvedattijn.
- Fylkasuohkana ja suohkana dættodi gállodåbmarisvuodav priváhta ja almulasj aktørájda suohkana, fylkasuohkana ja stáhta dásen pládnagárvedattijn
- Suohkana adni dajt vájkkudimnævojt ma li pládna- ja tsiekkaduslágan dåbmarahhtátjit ja álkkebun dagátjit pládnabargov. Suohkana hiebadi plánaj ja tjielggidusáj detaljerimmieiev dárbo milta.
- Suohkana li sihkarasstemín dåbmaris ja jáhtelis giehtadallamav priváhta regulerimpládnaoajvvadusásj, ja buorre pládnakvalitiehtav gå vaddi árra, tjielgga ja guoskavasj gajbbádusájt tjielggidusájda ja dokumentasjávnnáj.
- Vuosteldime galggi dåssju ávdeduvvat gå le dárbulasj gåtsedit nasjávnnålasj ja ájnas regionála berustimij, gånna árra dialåvgåjn ja dárkkelap ájadallam berustimij ælla vuorbástuvvam.
- Suohkana dættodi priváhta åbmudakriektáv pládnagárvedattijn.
- Fylkasuohkana gájbbedi tjielgga dárbojt ja vuorodimijt álggon konsæpptaválljim tjielggidussaj stuoráp stáhta jáhtulakdåjmajda. Fylkasuohkana ja suohkana biedji dånkkiduvvam stáhta plánaj vuodon ietjasa pládnabarggij.
- Fylkasuohkana ja suohkana vålldi adnuj digitála dialåvggátjoavddusij ja álkken dahki bessat pládnadåhtáj digitála pládnaregisstarin, ja tiemådåhtáj almulasj kårttavuodon.
- Suohkana vålldi adnuj digitála vædtsagij eByggesak-standarda milta, vaj oadtju dånbmaris ja ållesdigitála åssjegiehtadallamav tsiekkadusåhtsåmijs.
- Fylkasuohkan árvustallá adnet gasskasasj vælggodahtte sjehtadusájt nannitjit regionála plánaj gåtsedimev.
- Suohkana dahki areållastrategijaj ma li oassen suohkanplánaj sebrudakoases, ja biedji dajt vuodon suohkanplána areållaose dårkestibmáj.
- Suohkana vuorodi pládnastategijja bargov vaj plána sjaddi ådåsmahthedum ja gåbttji boahhteåjge dårbov, aj suohkanij avtastahttema aktijvuodan.
- Fylkasuohkana ja suohkana adni pládnabargov vuojnátjit dahkamusájt majt åmasti suohkan- ja regiåvnnåådåstusá baktu ietjá sebrudakdahkamusáj aktijvuodan.
- Suohkana ma ælla avtadahtedum, adni pládnabargov dågástalátjit jus li máhtukvuoda duostutjit boahhteåjge håsstålusájt, jali jus vierttiji avtastahteduvvat ráddnåsuohkanij.
- Fylkasuohkana ja suohkana låhtji dilev nannitjit sámejgelav, kultuvrav ja ælådusvuodov pládnagárvedattijn, dalloj gå le dárbulasj.
- Fylkasuohkana ja suohkana vuododi sebrudak- ja areállapládnabargov ådåsmahthedum máhttovuodo nali ja máhttelisvuoda li dárbulasj pládnamåhtudahka.
- Fylkasuohkana nanniji regionála pládnaforumav aktijduvvam arenån. Suohkana, fylkamånne, ietjá stáhta oajvålattja ja Sámedigge adni forumav dånmalattjat gå galggi årrat njuolgga diedojt vaddet dassta ma li nasjávnnålasj jali regionála ájnas vieldusá åjnegis åssjen.

02

Regiávná ja bájkálasj sebrudagá ma ávddáni álles rižkan

Nanos álkádussebrudahka dárbaž árvojt ja barggosajijt álles rižkan. Buorre rámmaævtodusá moattebelak ja nanos æládusiellemij le guovdátjin. Pládnabarggo le ájnas vájkkudimnævvo mij vaddá ávddánimev bájkálasj æládusdájmažda ja barggosajijt. Fylkasuohkana ja suohkana arvusmahtti nuppástuhttemij, sjadduj ja áđá barggosajijda gá vadda guhkeságe ja árvedahhte rámmájt æládusdájmaž areállaadnuj, arvusmahtti innovasjávnnáj ja vájkkudi barggofábmuž guoskavasj máhtudagájn. Ráddidus dættot ásadit lassánimev vidnoj ja buvtadimij hárráj ruoddnis ja nanos æládusiellemín.

Dáلكádakgássaluojttema galggi binneduvvat nasjávnnálasj ja rižkajgasskasasj ájggomusáj milta. Buorebut aktijduvvam areálla- ja fievrropládnabarggo máhtta liehket dábmaris vájkkudibme binnedittjat luojttemav fievrremis, tsiekkadusásj ja enegijas, ja dahká vuodov lasep ámastimev miehtsijs ja ietjá ednamareálajs. Dáلكadakhiebadibme le stuorra hásstalus sebrudakpládnabargguj ávddálijguovlluj. Lassánam le hármnis luonndodáhpádusásj dagu sjoavádagás, dulvijs ja ridojs. Dát buktá stuorra hásstalusájt infrastruktuvráj ja árudagájda, ja áđá tsiekkadusájda.

Máhtukvuohta áđáđájmažda ja nuppástuhttemij ij le sæmmi fylkas fylkkaj, ij le ga sæmmi fylkaj sisbielen. Sivvan le duola dagu æládusstruktuvrá, gáktu vidnudagá aktanbarggi ja árróm- ja barggomarkedij stuorruđahkaj. Vuonarižkan le uddni moadda nanos eksportvidnudagá, állagasj resurssaj tjanádum æládusá, indusstriija, maritijma æládusá, mannulakiellem ja muhtem máhttointensijva æládusá. Guolástus ja merraæládus li ájnas æládusá merragáttijn. Máhttointensijva dievnastusá, degu finánsa ja IKT, ávddáni ja gávnnuji ienemusát stuoráp stádajn, állagasj oajjvestáda regiávnán.

Várre-, miehtse- ja merreguovlo li ájnas resursa nanos æládusávddánibmáj. Merraæládus, minerálaæládus, turisma ja ednambargguj tjanádum æládusiellem le buojkulvisá dasi. Ájggomus le stuoráp máhttuťjanádum ja álles areálaháldadimev ja stuoráp árvedahhtemav. Dárbo le buorep pládnatjiegadibmáj ja aktijdibmáj oajválattjaj ja láhkásadusá gaskan nav vaj máhtta buoredit nanos ávddánimev. Dát gullu aj giejvosárro guovlojda rižkan. Rievddama areállaadnuj le uddni ájnnašamos vájkkudimfáktur luonndovaljesvuohtaj ja ájnas kultuvrrahistávrrálasj árvojda. Moadda tsieggama ma vuojnnet ælla nav stuore, máhtti vaddet stuorra negatijva vájkkudusájt.

2.1 Æládusávdđánibme vaddá vuodov álkádussaj

Fylkasuohkanijn ja suohkanijn le ájnas ávdásvástádus mobiliserit aktisasj rahtjamussaj nuppástuhttema ja ávdđánahttema hárráj. Viesáda, æládusaktøra, suohkana, máhttobirrasa, institusjávnná ja organsasjávnná li ájnas oassálasste. Guhkesájge ja árvedahtte rámma areállaadnuj miehtáj suohkanrájáj le gájbbádussan vaj ávdđánime potensiála regiávnnán máhtti ávkkiduvvat. Ráddidusán le berustibme buorre rámmaævtodusájda doajmmelis ulmuttjida ja smávep ja stuorábusj vidnudagájda, nav vaj sjaddá álkkep ja buorep ásadit ádå barggosajijt. Pládnabargo baktu buktá fylkasuohkan rámmagájbbádusájt ma li ájnnasa æládusiellemij, degu nuoges areálla, fievrro, guoradallam, áhpadus ja máhtudahka.

Ráddidus láhtjá dilev stuoráp árvvohákuhibmáj ja innovasjávnnáj tjanádum regionála ja bájkálasj resursajda álles riikan. Danen le ájnas fylkasuohkana ja suohkana láhtji dilev vaj vaj æládusaktøra, berustiddje ja suorggeoajválattja oassálassti doajmmelit pládnaprosessaj, ja láhtji dilev buorep aktisasjbarggij æládusiellema ja máhttobirrasij gaskan suorgijn gánná regiávnnán le máhttelis. Vuohke "Sluogas sierratjehpudahka" ja aktisasjbargo vidnudagáj ja dutkaminstitusjávnnáj máhttá biejaduvvat vuodon dán barggij.

Ráddidus sihtá arvusmahttet ávdđánahtátjit ielle bájkálasj sebrudagáv álles riikan, sjaddofámo, avtaárvvusasj viessomdille ja nanos regiávnnáj

baktu. Regiávnnáádstus nanni fylkasuohkanav æláduspolitihkalasj aktørran. Dahkamusá sirdeduvvi vattátjit tjielggasap barggojuohkemav stáhta ja fylkasuohkana gaskan. Fylkasuohkanin le ávdásvástádus vájkkudusájs mobiliseritjit ja ávdđánahtátjit vidnudagájt ja æládusbirrasij. Stáhtan le ávdásvástádus árdnigijs ma gájbbedi nasjávnnálasj perspektijjav, nasjávnnálasj gilbosarenájt ja mij vaddá máhttojuohkemav ja aktisasjbargov doarrás suorgij álles riikan.

Regiávnnáádstusá baktu oadtju fylkasuohkan stuoráp ávdásvástádusáv áttjudittjat viesádjida dav máhtudagáv mav sebrudahka ja æládusá áhtsi. Dát gájbbet koordinerimav ja oassálasstemav suohkanijs, fylkamánnes, áhpadus-, barggomarkeda- ja æládusaktørajs doarrás suorgij ja háldadimásij. Fylkasuohkan oadtju aj stuoráp ávdásvástádusáv sæbrájduttema hárráj, dasi gullu báhtariddjij ja sirdulattjat dárbojda áhpadussaj mij gábtjtjá regiávnná dárbojt barggofábmuj.

2.2 Sebrudahka binná luojttemij, mij le oaggá ja hiebadum dálkádakrievddamijda

Sihkarasstet viessomdilev ja luondo valjesvuodav boahhte buolvajda de viertti sebrudahka nuppástuvvat binná luojttem sebrudahkaj ja hiebaduvvat dálkádahkaj mij rievddá. Fylkasuohkanijn ja suohkanijn le guovdásj roalla dán bargon. Dát gájbbet stuoráp berustimev ja dábmarap ja ulmmelap areálla- ja sebrudakpládnabargov gá ávdebut.

Ráddidusán le ájggomus binnedit ij-kvávddávelgulasj dálkádakgássaluojttemav binnemusát 45 prosentajn ávddál 2030 gá buohtastahtá 2005-dásijn, ja Vuodna galggá sjaddat binnáluojttemsebrudahka ávddál 2050. Dát le ambisjosa ájggomus. Vájku le læhkám ekonomalasz lassánibme ja alla álmuklassánibme le Vuona tjoahkke energijja gállådibme læhkám viehka stajguk daj mañemus jagij ja luojttema dálkádakgássajs binnu.

Álles energijjapolitihka baktu sihtá ráddidus ásadit biergastjårggisvuodav, æládusávddånimev ja dábmarap ja dálkádahkaj buorep energijja anov. Ráddidus le dahkam ádå gájbbådusájt mij vájkkut energijjadábmarap ja dálkádakvuohkasap tsiekkadusájt.

Fylkasuohkana ja suohkana pládnabarggo le ájnas binnedittjat dálkádakgássa luojttemij ja energijjagállådimev. Mierredime sajadagáj, tsieggimvuogij ja tsiekkadusáj hábbmima hárráj, infrastruktuvra ja dievnastusáj, máhtá vájkkudahttet luojttemav ja energijjagállådimev guhkesájev. Dan diehti de vierttip juo dálla vieledit ulmev binnepluojttemsebrudagá hárráj jagen 2050. Miehtsij ja jiekkij adno ietjá dájmaidja vájkkut dálkádakluojttemij ja negatijva båtusijda luonndovaljesvuoda ja økosystemadievnastusáj hárráj. Ednamareálaj adno máhtá lasedit dættov ádåruoddimij karbávnnávaljes

areálajda degu miehtse ja jiekke. Dábmaris areállaadno ja buorre aktijdibme fievrrossystemaj le ájnas duostutjit málssomijt binnepluojttemsebrudahkaj. Ráddidus dættot rájtostimev, transformasjåvnnåv ja ádåsisanov ieme tsiekkadusájs.

Vájku nahkap luojttemijt binnedit, sjaddi dálkádakrievddama vájkkudahttet luondov ja sebrudagáv, oanep jali guhkep ájev. Dálkádakrievddama vájkkudahtti infrastuktuvrav, æládusiellemav, luonndo- ja kultuvrrabirrasav ja álmuga varresvuodav. Dássta sjaddi ádå hásstalusá pládnabargo hárráj, ja ádå vádá ja rassjesvuodagávå. Ájnas le fylkasuohkanij ja suohkanijda adnet ádåsmahtedum máhtov vuordedahtte dálkádakrievddamij ja båtusij ma tjuovvu ietjasa pládnabargon. Bájkálasj máhtto sjaddá lassen násjonála ja regionála diedojda. Gá båtusa dálkádakrievddamij árvustaláduvvi pládnaprossessajn, galggi ráddidusá mielas alla álternátijva nasjåvnnålasj dálkádakåvddånimes biejaduvvat vuodon dálkádakhiebadimáj. Dát la lagábut tjielggiduvvam bagádusán ja fylkaj dálkádakprofijlan. Ájnas le ádåsmahtedum máhtto økosystema sisano hárráj adnuj váldeduvvá, duola dagu gá gárvedi dulvve- ja gájkkámáhttelis dájmaid. Luonndo dagu gieva, jiekke, jáhkågátte ja miehtse máhtti dálkádakrievddamijt binnedit, ja li ájnnasa gá le areállaplånajn barggamin.

Máhtto sebrudagá rasjesvuoda hárráj aneduvvá gá la ulmijt biedjain dálkádakhiebadim ja oaggás sebrudakåvddånibmáj. Dát dagáduvvá gárvesvuodapládnabargo baktu mij tjuovvu sivijla suodjalimlågav ja sebrudak- ja areállapládnabargon. Ájnas le gá areállaplána dagáduvvi máhtto vuodo nali mij tjielggi gájkkå vádájt ja rasjesvuodajt, duola dagu luonndovádá ja dálkádakrievddama, duoimmavádá ja båtusa sebrudakfunksjåvnnåj rasjesvuodas.

2.3 Dâjmalasj hâldadime luonndo- ja kultuvrramujttoárvojs

Vuonan la stuorra luonndo-, luonndoiellem-, duobddák- ja kulturmujttoárvo ma li ájnna bisodit, nasjâvnâlasj ja rijkajgasskasasj ulmij milta. Guhkesájge plâdnabarggo tjârggi árvot, ja lâhtjá dilev nanos âvddânbmâj mannoælodusá hárráj ja ietjá ressursavuododuvvam æládusiellema hárráj.

Areállarievddama li ájnnašamos vájkkudumfáktâvrâ ájtudem luonnduj Vuonarijkan dálla. Ájnas la fylkassuonkanijda ja suohkanijda árvustallat luonndovaljesvuoda vájkkudusájt tjoahkke dættojs. Dási gulluji aj dættodit aktijvuodav ekologalattjat ja duobddágij hárráj suohkanij ja fylkkarájáj gaskan. Ájnas la bisodit iellemguovlojt tjurugijda ja râmijda ma pollenav hádji økosystemaj ja ednambarggosjattoj hárráj. Ráddidus dættot bisodit ájtudem luondov ja vaj ekosystema bisoduvvá buoremus láhkáj. Suhkanin la sierralágásj âvdâsvásstâdus dahkat dav ietjas plâdnabargon, duola dagu tjârggit tjuoldedum luonndoslâjav luonndovaljesvuodalága milta.

Stuorâp aktijduvvam luonndo- ja luonndoiellemguovlo várijn ja miehtsijn ja badjâsasj ruodnástruktuvrra le tjanâdum guhkesájge tjârggimij ja hâldadibmâj. Regionála ja suohkangasskasasj plâna máhtti liehket ávkâlasj vædtsaga dán bargon. Vuonarijkan le sierralágásj âvdâsvásstâdus gâttijt bisodit nasjâvnâlasj âvdâsvásstâdustjærddan ja dan viessomguovlojt. Dát dâhpâduvvá regionál plânaj várreguovlojda gânnâ li gâtte ja ietjá suohkana ja regionála plâdnabargon.

Tjátjâdagá le ájnas oasse luondos ja ájnas varresvuohtaj, iellemij ja æládusdâjmajda. Stuorâp nâggo tjátjâdagájda ja tjátjâdakguovlojda nuoskudimes ja dâjmajda, vaddá hâsstalusájt plâdnabarggij. Ráddidus dættot vaj regionála ja suohkama plâna vieledi tjátjâdagáj adno- ja suodjalimârvot, ja vâdâjt dulvijs, erosjâvnâjs ja ridojs.

Regionála tjáhtjehâldadimplâna tjáhtjenjuolgadusáj milta galggá vaddet ja bisodit buorre birâsdilev tjátjâdagáj.

Ráddidusá mielas le buorre aktijdoajmma guoskavasj fylkassuohkanij, suohkanij ja suorggeoajvâlattjaj gaskan le ájnas buorre regionála plânajda. Suohkana ásadi buorre birâsdilev tjátjâdagáj dâjma ja buorre areállahâldadima baktu. Nasjâvnâlasj njuolgadusá li vattedum gâ âdâsmahttá regionála hâldadimplânajt. Tjuoldedum fylkassuohkanijn le âvdâsvásstâdus organiserit dáv bargov, ja suohkan le guovdâsjaktørra ja oajvâlasj dán prossessan.

Ájnas le vaj tjáhtjegáldo majt adni tjáhtjen ulmuttijda suodjaluvvi nuoskudagá vuosstij vaj rijdo addne hárráj garveduvvi ja álmugin la nuoges varres juhkamtjâhtje. Tjâhtjegáldoj tjârggim ja areála infrastruktuvrraj tjáhtje ja gâlgijdagá hárráj le ájnas oasse suohkana plânajs.

Kultuvrramujto ja kultuvrrabirrasa ælla âdâstuhtedahtes aktisajoame ma vaddi vuodov ekonomalâs, sosiála, kultuvralâs ja birrasasj âvddânbmâj. Âdâsisadnem histâvrâlasj tsiekkadusâjs máhttá aj vaddet állo dálkâdâkbâhtusijt. Areállarievddama ja adnorievddama le ájnnašamos vájkkudimfáktâvrâ kultuvrramujtojda ja kultuvrrabirrasijda Vuonarijkan. Fylkassuohkanijn ja suohkanijn le ájnas âvdâsvásstâdus bisodittjat kultuvrraárbev ressursan máhttuj, vâsâdusájda, adnuj ja âdâsisadnuj.

Ráddidussaj la ájnas viesso-, asstoâjggeviesso- ja æládusguovlo merraguovlon ájâdalâduvvá aktijvuodan luonndo-, ja kultuvrrabirrasijn, luonndoiellemijn, duobddágij ja almulasj berustimijn. 100-miehtara avudagán nuorregâttien ij la dâbâlattjat loahpe tsieggit majdik jus suohkana ietja e mierreda ietjâdav plânajn. Suohkana mierredi ietja tsiekkadusrâjav tjátjâdagáj lahka ietjasa plânajn.

Fylkassuohkanijn ja suohkanijn le ájnas âvdâsvásstâdus állidit værâldaárbbekovensjâvnâv. Vuona værâldaárbbeguovlo galggi liehket buorre buojkulvisá álles luonndo- ja kultuvrramujttohâldadibmâj.

2.4 Resurssaj tjanádum æládusávdđánibme

Resurssaj tjanádum æládusiellem le ávdđánime ja vaddá ájnas dárjav nasjávnnálasj árvvoháhkuihmáj.

Guolástus ja merradájma

Vuonariikka le njunnjusasj merranasjávnná ja merratjanádum árvvoháhkuihmime le ájnas vidno hárráj merraguovlojn. Máhttelisvuohta ávdđánime hárráj le buorre ja ráddidus sihtá dav jáhtuj oadtjot. Sæmmi báttá li merralahka guovlo ájnnasa moaddásijda ja vuosstetjuodtjo berustime. Dási gulluji æládusdájma, jáhtulahka, suodjalim- ja gárvesvuodadájma, suodjalus, rekreasiávnná, luonndoiellem, luonndobirás, duobddága ja kultuvrramujto. Merraareálaj adno le lassánam, ja dárbbu le buorep areállaplánajda regionála ja suohkangasskasasj perspektijvajn. Ráddidus dættot aktijvuodav oajválattjaj ja láchkaásadusá gaskan pládnabargo baktu. Ádđá máhtto ja digitála vædtsaga vaddi fylkasuohkanijda ja suohkanijda buorep vuodov pládnabargguj.

Ráddidus láhtjá dilev stuoráp árvvoháhkuihmáj ja barggosajijda tjanádum mera ressursajda, ja vuordedahte ja nanos ávdđánibmáj biebmamæládusán. Ráddidus vuorot bargov rájnnu merraj ja mávsulasj ávdđánibmáj merraæládusán. Fylkasuohkanij ja suohkanij pládnabarggo le ájnas gá galggá tjárggit gulástusá- ja merraæládusá guhkesájggásasj areála dárbov, sæmmi báttá gá ietjá sebrudak- ja birásberustime gátseduvvi.

Sámij berustime galggi gátseduvvat gá plánaj gárvedi merrasámij guovlojn. Fylkasuohkanijda ja suohkanijda le ájnas aktan barggat æládusiellemijn ja stáhta oajválattjaj

gávnatjit nanos tjoavddusijt ja buorre aktijvuodav pládnaja tsiekkaduslága ja suorggelága gaskan. Areála duon dán akvakultuvrraj, mobila ásadusájda tjielgaduuvvá regionála ja suohkanij plánaj baktu. Dánna le ájnas vieledit ádđá teknoligijja ávdđánimev ja ádđá merraæládusá ásadusájt, danna aj merraæládus merraguovlo álggolin.

Ednambarggo

Ednambarggo ja miehttseresursa li ájnnasa biebbmo- ja sjaddobuvtadibmáj, árudahkaj ja kultuvrraduobddágijda, ja vaddi vuodov ádđá, ruodnis æládusájda. Stuurradigge le mierredam ájggomusáv jahkásasj háldadime sádjoednamis galggá liehket binnep gá 4000 dekara ávdđál 2020 dan ádđasmahtedum ednamgáhttimstrategijja milta. Sæmmi báttá galggá árvvoháhkuihmime ednam- ja miehttsebargon laseduvvat. Miehttse máhttá vaddet buorre dálkádakbáhtusijt gá ámas CO₂ ja tjadná karbávnnájt muorraadnema baktu, ja miehtsen ja muorraæládusán le stuorra máhttelisvuoda. Ájggomus le aj lasedit gatjálvisáv ruodnis, muorra buktagijs ja gávnat ádđá, ruodnis æládusájt ma gulluji ednambargguj ja miehttsebargguj.

Ráddidusá mielas le ájnas jus fylkasuohkana ja suohkana ietjasa plánaj árvustalli tsiekkadustjoavddusijt ma tjárggiji ednambargo æládusvuodov ja binnet rievddamav sadjoednamijs. Plána bierriji liehket guhkesájge rájá stáda- ja tjoahkkebájkkeguovlojs ja stuoráp aktijtjanádum ednambarggo-, luonndo- ja boatsojæládus guovlo.

Boatsojæládus

Ájnas le jut vuodo sáme kultuvrraj ja giellaj, æládusávdđánibmáj ja sebrudakiellemij tjárggiduvvá.

Boatsojæládus dárba j vijdes areálav, ja moatten bájken le vuodon gá ávddánahtta sáme gielav ja kultuvrav. Pládnabargo dahkamus le ájádallat boatsojæládusáv buohta ietjá sebrudakberustimij. Hæhttu gæhttjat udnásj ja gárvedum ádá dájmajt guovlon ja báhtusijt boatsojæládusá hárráj. Gá areállaadno rievddá, de le ájnas boatsojæládusá berustime ájádáládusvi buohta ietjá sebrudakberustimij ja gæhttjalit tjoavddusijt gávnnat ma ráddjiji ilá binnedimev areálajs ja stuoráp hiemsev boatsojæládussaj. Boatsojæládusguovlo e tjuovo suohkanij ja fylkasuohkanij rájáj, ja regionála ja suohkangasskasasj plána máhtti dan diehti liehket hielbalgissan tjielgadittjat boatsojæládusá areálajt.

Mannoæládus ja asstoájggetsiekkadusá

Várre- ja miehttseguovlo Vuonan li luohkotjårggis ja ájnas buvtadimguovlo ednambarggij, boatsojæládussaj, energijjabuvtadibmáj, mannoiellimij ja minerállabuvtadibmáj. Da li juhtusij ja sjattoj iellemguovlo, ja le oassen duobddagij valjesvuodas, ja miellagiddisa luonndoiellimij, asstoájggetsiekkadusájda ja luonndo- ja kultuvrrajtjanádum mannoiellimij. Ráddidusá ulmme le nannit árvvohákuhimev tjanádum duobddák-, luonndo- ja kultuvrramujtoárvojda sæmmi báttá gá resursa tjårggiduvvi boahhteájge buolvajda.

Mannoæládusá ávddánibme ja ienep adno asstájggoárudagájs le vuodon bájkálasj ávddánibmáj ja barggosajijda, aktan infrastruktuvra ja dievnastusfálaldagá ávddánimij mij le aj ávkken stuovesárrojda. Asstoájggoárudagá ja turissmaguovlo stuorra guossidimij buktá sæmmi báttá tsiekkadusbuvtadimev, fievrri mav, mannulagáv ja luondo ja luonndoiellim tjievrramav. Ájnas le vaj dakkir ássje tjuovvo gá li plánajt dahkamin ja vaj biejaduvvi stuoráp dájma nanosvuoda rámmaj sisi.

Gártjedibme ieme asstoájge árudakguovlojs sjaddá binnep nággo luonndo- ja luonndoiellima guovlojda. Ráddidus dáttot vaj tsiekkadusá dáhpáduvvá vaj kvalítiehtta tjårggiduvvá guovlon. Mij gullu luonndoiellimij, duobddágijda ja luondo valjesvuohhtaj le ájnas buorggot ádá tsiekkadusáj t árdá badjelin. Avtaraják ruoddisstruktuvrra ja buorre duobddákhibadibme infrastruktuvras ja tsiekkadusaj le ájnas. Ájnas le aj bisodit stuoráp, avtaraják guovlojt gánná ælla tsiekkadusá várreguovlojn gánná le gárttjadis areálajt gáktuj. Regionála jali suohkangasskasasj pládnabarggo máhtta tjielgadit tsiekkaduspotensíálav ja stragegijajit suohkanrájaj gaskav. Ájnas le árvustallat guhkesájge tsiekkadusrájajt buolljivárijda ja ietjá ájnas ednambarggo- luonndo, luonndoiellim- ja boatsojæládusguovlojn.

Minerállaluohko

Vuonan li ájnas minerállaluohko ma máhtti liehket vuodon árvvohákuhibmáj ja barggosajijda. Regionála ja suohkana pládnabarggo le ájnas vædtsak tjårggitjit máhttelisvuodav minerállagávnusijda ma máhtti liehket boahhteájge rággáma, sæmmi báttá gá birás- ja sebrudakvieledime gátseduvvi. Minerállaråggámijn le guhkes ájggegávdá, ja dárbbu le stuoráp diehtuj investerimij, rággámij ja rádjama hárráj.

Tsiekkadusábnnasij viedtjam (sjárra, sáttoj) tsiekkadus- ja ásadusdárbbuj oanes fievrri mgaskaj ja binnep dálkádakgassaluojttemij le ájnas. Buorre areállapládnabarggo máhtta vajkkudit dasi. Duodden le ájnas jus minerála tjasstasa buorre kvalítiehtas ádástuhteduvvi tsiekkadus ábnnasin, dalloj gá dat le máhttelis. Dát máhtta binnedit dáttov lahka sjárraluohkojda ja tjasstas fievrri mij. Álles árvustallam tjasstasij dámadimij pládna aktijvuodan máhtta liehket ávkálasj ájkkudimnævvo tjielgadittjat dav.

RÁDDIDUSÁ VUORDEMUSÁ

- Fylkasuohkana ja suohkana dættodi bargov biennedit dálkádakgássaj luojttemav, aktan areállaadnorievddadimij luojttemav, ienep dábmaris enegijjaadno ja birásvuogas energijjarievddadibme. Ádåsmahtedum máhtto vuordedahte dálkárievddadimij ja båhtusa aneduvvi pládnagárvedattijn.
- Fylkasuohkana ja suohkana dættodi dálkádakhiebadimev ja sebrudaktjårggimav pládnagárvedattijn, ja biedji dajt alep alternativajvt nasjåvnålasj dálkádakássijs vuodon bargguj. Vádå- ja rasjesvuoda analijsa biejaduvvi vuodon pládna- ja tsiekkadusåssjegiehtadallamij.
- Fylkasuohkana ja suohkana láhtji dilev årvvohåhkuhibmáj ja åelådusåvddånibmáj juohkka guovlon rijkan ja hasodi ja åvddånahtti vidnudagåjt ja åelådusbirrasijt låptånittjat nasjåvnålattjat ja rijkajgasskasattjat.
- Fylkasuohkana ja suohkana arvusmahtti ruoddnis nuppåstuvvamij, innovasjåvnåj, ådå barggosajij åvddånahttemij ja sebrudahte barggoiellemij ja biedji sadjihij nuoges areålajt ma gåbttji sebrudagå dårbojt.
- Fylkasuohkana vålldå åvdåsvåsstådusåv regionåla máhtudakplitihtkas ja láhtjå dilev buorre ja guoskavasj barggofåbmuj, duola dagu ådåsmahtedum regionåla plånaj baktu.
- Fylkasuohkana gåtset båtarriddjij ja sirdulattjaj dårbojt åhpåduså hárråj gå le gatjålvis regionåla barggofåmo dårbojs.
- Fylkasuohkana ja suohkana identifiserijij ja vieledi åjnas luonndomoattevuodav, luonndoiellem guovlojt, badjåsasj ruoddnisstruktuvrav, kultuvrrahiståvrålasj årvojt, kultuvrrabirrasav ja duobddagijit pládnagárvedattijn. Tjoahkke våjkkuduså vieleduvvi.
- Fylkasuohkana ja suohkana årvustalli areållaanov strådduavudagån jåvrregåttijn ja tjåtjådagåj milta ållesvuoda ja guhkeåjge perspektijvan, ja vieledi luonndomoattevuodav, kultuvrrabirrasav, luonndoiellemav, duobddågijit ja ietjå almulasj berustimijit.
- Fylkasuohkana ja suohkana åvddånahtti vuona værålårbbeguovlojt gehtjadahkan buoremus dåhpen luonndo- ja kultuvrramujttohåldadimen barggoplådnabargo baktu.
- Fylkasuohkana ja suohkana vieledi ja suoddjijij tjåhtjeådjagijit ietjasa plådnabargon, nav vaj dårbbu juhkamtjåtje rájnnimis binneduvvå.
- Fylkasuohkana ja suohkana sajijdahtti nuoges areålav dårbulasj åvddånibmáj biedmadim- ja merråelådussaj ådåsmahtedum plånaj baktu, ma aj gåtsemi biråsveledimijit ja ietjå sebrudakberustimijit. Strategijja merråelåduså åvddånibmáj merraguovlo ålggolijn le oassen plånajs.
- Fylkasuohkana ja suohkana láhtji dilev stuoråp årvvohåhkuhibmaj ja ådå ruoddnis åelådusåjda ednam- ja miehtsebargon.
- Fylkasuohkana ja suohkana tjårggijij åjnas ednambarggoguovlojt ja kultuvrraduobddågijit ednambargon guhkesåjge tsiekkadusråjaj baktu. Tsiekkadustjoavddusa ma máhtti binnedit hiejttemav sådjoedamis årvustalåduvvå buohta nasjåvnålasj ednamsuodjalimulme.
- Fylkasuohkana ja suohkana láhtjå dilev bisodittjat luonndovuodov såme kultuvrraj ja åelådusåvddånahttemij. Plådnabarggo tjårggi boatsojsujto areålajt sæmme båtå boatsojåelådusåv vielet buohta ietjå sebrudakberustimij.
- Fylkasuohkana ja suohkana láhtjå dilev nanos åvddånibmáj vårre- ja miehtseguovlojn ja gåtset sierralåhkåj guovlojt gånå le stuorra tsiekkadusnåggo. Dåt dåhpåduvvå duola dagu gå mierredi guhkesåjge tsiekkadusråjåjt.
- Fylkasuohkana ja suohkana láhtji dilev buorre viessomguovlojda villda råmijda ma pollenav hådji, gå plånajt gårvedi ja dåjmadi areålajt.
- Fylkasuohkana ja suohkana tjårggijij åjnas minerållagåvnnusijit ietjasa plånajin ja åjådalli buvtadimev biråsveledusåj ja ietjå sebrudakberustimij gåktuj. Åmastibme, ja vuorkudibme tsiekkadusåbnnasijis gehtjaduvvå regionåla perspektijvan.

 byferga

03

Nanos areálla- ja fievrroávddánibme

Ráddidus joarkká bargujn jáhtulaknehta hárráj álles riikan. Buorre fievrrosystiebma le ájnas ádđájggásasj sebrudagán, ja ájnas oasse tsiekkadusminsstaris ja stádaj ávddánahttemis. Ájnas le vaj fievrropládnabarggo aktijduvvá stáda- ja areállapládnabargujn. Ráddidus sihtá

ásadit fievrrosystemav mij buoret mannamav ja binnet mannoájgev ulmutijida ja gálvoida álles riikan, mij vas binnet fievrriuvádájt ja binnet dálkádakgássa luojtemijt ja ietjá negatijva birásbáhtusijt. Bargaduvvá gávnnat balánsav daj gálmá fievrropolitiikkasj ulmij gaskan.

3.1 Nannidum tjanástakávddánibme

Areálla dábmarisvuoda diehti, binneduvvam dálkádakgássaluojttema ja stádaj oablloma diehti, le ráddidusá miela ájnas vaj tsiekkadusá báhti kollektijva guovdátij birra stádajn ja tjoahkkebájkijn. Dát máhtá nannit viesso stádajt, buoredit kollektijvafievrov, syhkaldimev ja vádtsusav. Ráddidusán le ulmme kollektijvajáhtulahka galggá liehket fossijlaj dagi ávddál 2025. Fylkasuohkanij ja suohkaijna ma li vásstediddje kollektijva fievrrodievastusájda degu bussa, færjo ja jáhtelisanntsa, le guovdásj roalla bargon ulmijt jávsátjit. Pládnabargo baktu máhtti biejaduvvat buorre rámma buorep álmukvarresvuohtaj ienep dájmej divna juohkusijda álmuga gaskan. Suohkana máhtti ásadit vaj sjaddá máhttelis álmugij bæjvállattjat syhkaldit ja ienebut vádtset. Mánáj ja nuoraj dárbo oaggás mannulahkaj ja fysalasj dájmejda le ájnas gá válljiji fievrrotjoavddusijt. Sierraláhkáj li duo unnep, bájkálasj dájma, degu vádtsem- ja syhkaldimbálggá, bisádagáj

hábbmima ja stasjávna ja lahkavuohta stáhkam- ja rekreasjávnaareálajda, ájnas mánáj máhttelisvuohtaj jasska labudit lahkabirrasin.

Ráddidusá mielas le ájnas vaj ienemus oasse oasesdájmej, viessotsiekkadusásj ja barggosajijs ja guossidim dájmej biejaduvvi tjoahkkebájkijda ma defineriduvvi ja ráddjiduvvi suohkana pládnabargo baktu. Dat luluj máhttet ávdedit viesso stáda- ja tjoahkkebájkkeguovdátijit ja bájkálasj sebrudagájt ja nannit tjanástagájt kollektijvaaksajda.

Ájnas le muhtem bálijt ájadaláduvvá láhtjet dilev gártjedibmáj ja tranformasjávnnáj ávddál gá ádđá tsiekkadusguovlo adnuj váldeduvvi, vaj ednambarggoareála ja ájnas luonndo- ja luonndoiellemguovlo e sjatta aneduvvat gá alternatijva gávnnuji.

3.2 Ienep dæddo regionála tjoavddusijda

Ráddidus dættot árvov regionála ja suohkangasskasaj siebrudak- ja areállaplánajs ma tjielgadi gatjálvisájt ma guosski moatte suohkanij. Pládna tjárggi vaj nuoges areála biejaduvvi viessotsieggimijda, vaddet sosiála nanos sebrudagáv, ja duostot tsiekkadusminsstarav mij nággi árvulasj areálajda. Pládna máhtta aneduvvat tjielgadittjat tjanástagáv kollektijva jáhtulahkaj ja boahhteájge ávvdánimguovlojda, ja dahkat guhkesájge rájájst stáda ja tjoahkkebájkke guovloj gaskav ja ednambarggo-, luonndo- ja luonndoiellemguovlojt.

Areálladárbo ájnas, sadjegájbbediddje sebrudakfunksjávna, degu Suodjalus, sivijla ilmmemannulahka ja ruhtsedámadibme, le sebrudahtedum oasse areálla- ja fievrropládnabargos. Suodjalus tjadát stuorra nuppástuhttemav. Areálladárbbu vuohtjem- ja hárijidallamdajvajda ja básajda le nággio vuolen ja dálla li barggamin tjárggit rámmaævtodusájt Suodjalusá sebrudakávkálasj dájmajda, aktan dárbulasj vieledusguovlojt.

Fylkasuohkanin le ávdåsvásstádus ájnas rahteinfrastruktuvras ja kollektijva fievros gátten ja meran, juogu dal guovdásj guovlojn ja rabddaguovlojn. Regionála fievrrosystiebma laset nasjávna lasj infrastruktuvrav ja le ájnas ælådusávdånibmáj, árudahkaj ja sosiála nanos sebrudahkaj duon dán guovlon fylkan.

Stáda- ja rabddaguovllosuohkanijn le aktan fylkasuohkanijn, ájnas dahkamus ávddånahttet ja nannit aktisasj bargov fievro hárráj háldadimrájáj badjel gá dat vaddá dábmaris resurssaanov. Ájnas le hásstalusá ja máhttelisvuoda ádá sebrudaktjoavddusijda degu stádaj

ávdånibme, urbaniserim ja stáda regiávna j ávdånibme sjaddi tjalmestahtedum regionála ja suohkana pládnabargon.

Dábmaris fievro ja infrastruktuvra anon le ávkke ælådusávdånibmáj ja nuppástuhttemij. Infrastruktuvra duon dán gálvotjanástagá gaskan le ájnas moatte ælådusáj markeds máhttelisvuodajda. Infrastruktuvra ja fievrrofáldagáj ávdånibme le aj ájnas nannitjit aktijvuodav ælådusdájmaj gaskan doajmmelis stáda regiávna j, ja vijdedimen árr- ja barggomarkedijs.

Nasjávna lasj ulmme le stuoráp oasse gálvofievros dáhpáduvva nuorrek ja ruovdderahte baktu. Ájnas le hiebalgis areála dábmaris logistihkatjanástagájda degu gálvoterminála ja hámna tjielgaduvvi plánan, aktisasj bargo baktu suohkanij ja stáhta fáhkaoajválattjaj. Lájdo háksajáhtulagán le oassen dat tjielgadimes. Dájma ma gájbbedi låsep fievrov dárbahi buorre máhttelisvuodav ruovdderahtáj, hámna jda ja/jali oajvverahtijda.

Mannamájgij binnedibme, duola dagu rahtij dájmadime baktu, vaddá stuoráp fleksibilitiehtav barggijda ja buorep máhttelisvuodav rájmajda áttjudit guoskavasj máhtudagáv. Mobijllanehta ja gábdábátte alla kapasitiehtajn le nasjávna lasj ulmme, ja le ájnas rámmagájbbádus ælådusiellemij ja barggoiellemij ábbá rijkan. Vijdáp IKT-infrastruktuvra ásadibme hæhttu gehtjaduvvat aktan areállapládnabargujn, árudagáj, ælådusávdånimij ja duon dán digitála tjoavddusij anujn. Dássta boahhá stuoráp árvováhkuhibme.

Gává: Jan Hausken

RÁDDIDUSÁ VUORDEMUSÁ

- Fylkasuohkana ja suohkana láhtji dilev ávddánibmaj nanos ja ráddjidum stáda guovlojda regionála árudak-, arealla- ja fievrplánaj baktu. Plána mierredi regionála tsieggimminsstarav, guovdásjstruktuvrav ja oajjveoasev fievrrosysteman.
- Fylkasuohkana ja suohkana láhtji dilev vijdáp ásadibmáj buorre mannulaknehtas ábbá rijkan.
- Fylkasuohkana ja suohkana láhtji dilev tjárggitjit Suodjaluá areálladárbojt gá dat le dárbulasj bisodittjat suodjalusmáhtukvuodav ja aj nasjávnlasj suodjalusplánaj gáktuj.
- Fylkasuohkana ja suohkana láhtji dilev stuorra areállaávkimij stádaguovlojn gártjedime ja tranformasjavná baktu birrusa kvalitehtajn, gánná arkitektuvrra, stádasadje, kultuvrrabirrasa, ruoddnisstruktuvrra ja ietjá birásárvo dættoduvi. Sajájduttem árudagájs, dievnastusás, oassásis ja ietjá barggosadje ja guossidim dájma árvustaláduvi aktivvuodan sadjásaj jali boahteájge kolektijva tjanástagáj.
- Fylkasuohkana ja suohkana láhtji dilev bessi syhkaldit ja vádtset stádajn ja tjoahkkebájkijn, duola dagu oaggás skávlábálggáj baktu, gá plánajt gárvedi vádtset ja syhkaldit kolektijva tjanástagájs ja álgus luonndoiellemguovlojda, ja fievrrotjoavddusijt juohkusijda ma binnebut mobijla.
- Stáda- ja rabddabielsuohkana, aktan fylkasuohkanij, vijdedi aktisasj bargov fievro hárráj háldadimrájaj badjel dalloj gá dat vaddá dábmaris resurssaanoav, æládusávdđánimev, árudagájt ja sosiála nanosvuodav duon dán guovlon fylkan.
- Fylkasuohkana ja suohkana láhtji dilev gállodábmaris ávddánbuktemav mobijla- ja gábdábáddenehtas doajmme dájmaj baktu.

04

Stáda ja tjoahkkebájke gánná le buorre árrat ja viessot

Dálla la 82 prosenta álmugis gudi stádajn ja tjoahkkebájkijn árru, ja dat oasse lassán. Sierraláhkáj stuorra stádaj ráddnásuohkana sjaddi. Vuonarijkaj stádajn le, rijkajgasskasasj stádaj gáktuj, binnep suohkadibme mij gullu sihke ulmusjláhkuj ja barggosajijda. Valla suohkadibme lassán gá stádaávddánibme ja viessotsieggima ienebut dáhpaduvvá gártjedimijn ja transformasjávnnájn ja binnebut birrusasj áreála adnemijn.

Stáda ma sjaddi dárbahti álles dájmadimijt vaj sjaddi dájmalattja ja nannusa, ja vaj oadtju buorep

sæbrájduttedum aktisjsasj bargov areálaj ja fievroj gaskan. Stuorra stádajn la ulmme ulmuttij fievro lassánibme galggá mannat aktisjasj fievro, syhkkalij jali vádtsusa baktu. Buorre stáda gánná li viesso stáda birrasa aktijdum stuoráp suohkkisvuodajn dábmaris fievrrotjoavddusij ja alla iellemkvalitiehtajn. Hásstálus la suohkkisvuodav lassánit avta bále gá viesádij soapptsoma ja gulluvassjuohta nanniduvvá. Tjielggidusá vuosedi suohkkisvuohta arvusmahtta innovasjávnnájn, máhtogæjvvanibmáj ja tjehpudahkaj, ja dajna de ekonomalassj dájmadibmáj. Da aj vuosedi dárbbot gæhttjat suohkkisvuodav sosiála nanosvuoda aktijvuodan.

4.1 Rahpasa ja sebrudahtte

Ráddidus berus gáktu suohkana ávddánahtti buorre vájkkudusájt tjárggijit vaj divna sebrudahteduvvi skávlá-, barggo- ja sebrudakiellemij. Buorre sebrudahttem ájnas iellemárenájn viehket sebrudagáv bisodit gánná ælla stuora sieradusá ulmuttij gaskan, gánná l stuorra luohátus ja buorre iellemkvalitiehtta. Kultuvrraiellem ja ietjá asstoájgedájma li ájnas arená bæjválasj sebrudahttemij ja aktisjasjuohtaj gánná le moattevuohta, dássáduš, moalggimfriddjavuohta ja gierddisvuohta.

Ájnas la vaj kultuvrraiellem iesjradálattjat ávddán ja vaj almulasj stivrrimfámo e sehkani dájdalassj válljimijda. Almulasj vájkkudimnævo birri dilev láhtjet buorre aktisjasjuohtaj virgge- ja iesjmiellussaj kultuvrraiellemij gaskan. Ráddidusá mielas la ájnas vaj suohkana ja fylkkasuohkana bærrájjæhttji vaj divna máhtti oasev oadtjot kultuvrraávkisj duogátja berustahtek.

Birrusij 1 milliávnna viesáda Vuonarijkan li badjel 60 jage. Siján li moadda ja moattelágásj ressursa ja

sihti oassálasstet ja doajmmela liehket sebrudagán. Ráddidusá mielas la danen ájnas dahkat sebrudagáv mij la buorre vuorrasappojda. Dat merkaj dættodit fievrojt, bájkkessebrudagájt gárvedit, iesjmiellusajvuodav nannit, dættodit rabásvuodav barggoiellimijn ja jasskavuodav bájkkessebrudagán.

Oassálasstem áhpadussaj ja barggoiellimijn boahdá álu iesjmiellusajvuodas ja vásádusájs aktisasj dájmajs bájkkessebrudagán. Vijdes oassálasstem la nævvo tjárggitij luohádusáv, aktijsajvuodav, gergasvuodav, dássádusáv, máhtov ja álkkádusáv bájkkessebrudagájn. Danen le ájnas suohkanijda dilev láhtji dási.

4.2 Oaggása ja varresvuodaávddánahtte

Regionála gárvedimen la sierra barggo dilev láhtjet vaj regiávnna állásit duostut árudak dárbov. Moattebelak álmukstruktuvrra máhtta oadtjot dan láhkáj jus suohkana gárvedi nuoges árudaksaljojt mij la vuodon nuoges ja moattebelak árudaktsiekkidussaj. Ráddidus dættot mierkkidusáv sosiála infrastruktuurav ja almulasj dievnastusfálaldagáv vuododit aktisasjguovdátijij tjadnusijn. Buorre skávlá ja mánájgarde ja buorre kultuvrrafálaldagá li vuodulattja buorre iellemsebrudahkaj. Hásstálusá sosiálatlattjat ja varresvuoda hárráj ma li tjanádum gártjedibmáj máhtta tjoavddet buorre gárvedime baktu. Danen la nav ájnas vaj álmukvarresvuoha bærrájgátseduvvá gá gárvedi mijá stádajt ja tjoahkkebájkijt.

Vuogas arkitektuvra ja gárvedime baktu máhtti fylkkasuohkana ja suohkana oasev váldet buorre lahkabirrasijt ja árudakguovlojt ávddánahttet, arvusmahttet fysalasj dájmajda ja ienep varresvuodaávddánahtte birrasajit ávddánahttet. Boahhteájggáj sjadda gatjálvis stádajs ja tjoahkkebájkijjs gánná li sihke urbána ja ruodná kvalítiehta, gánná li bisselis stádahuodnaha, æjvvalimsaje ja álgoareála.

Buorre bajemus ja állásis gárvedibme máhtta viehkedit vaj rasjes máná ja nuora oadtju dievalasj varresvuohafálaldagáv ja viehkev árra mudduj. Ájnas le vaj suohkana dilev láhtji vaj divna gudi sihti, máhtti ietjasa árudagáv æjggut. Gudi li gássjelis diliin bierru adnet máhttelisvuodav æjggut ienni gá lággut.

Ráddidus la diedádusán “Leve hele livet” dættodam man ájnas la suohkanijda ja fylkkasuohkanijda gárvedi vuogas sebrudagájt boarrásappojda ja láhtji dilev boahhteájge

Ájnas la suohkanijda ietjas gárvedimn duostudi ja hieredi vaj e sjatta ilá moadda iellemdillehásstálusá, ja dájmalattjat barggat dievnastusájt ja lahkabirrasijt nannitjot guovlojn gánná iellemdille ij la buoremus. Muhtem stádaásijn la huoman sjaddam konsentrasjávnná viesádijs stuora ja tjoahkkájbiejadum iellemdillegássjelisvuodajs. Dánna gájbbeduvvá dábálasj álkkádusvuoge buoragit doajmmi ja hásstálusájt duostudi ja aktijduvvi ratjástimijn moattet instánsajs ja oasálasstijs, sihke stáhta, suohkana, priváhta ja iesjmiellusaj oassálasstijt vaj buorre báhtusijt oadtju. Stáhta guovllovuorodime baktubuoragit bargaduvvá sektorij gaskan dievnastusájt ja lahkabiráskvalítiehtajt buoredittjat gánná li stuorámus dárbo.

árudaktjoavddusijda boarrásappoj hárráj ja persávnájda gæenna li binnep doajmmamáhtukvuoda. Vuodon le majt fylkasuohkana ja suohkana mierredi gáktu tjoavddusa “Leve hele livet” diedádusán mahtti hábbmiduvvat ja tjádaduvvat bájkálatlattjat.

Lassánime oasse vuorrasappojs ja aktugattjajs, ienep unnep familja ja stuoráp moattevuoha guovlojn vaddá dárbov moattebelak árudagájda. Dárbovuohka huksimárudagájda ja skihppiisidajda gehtjaduvvá aktijvuodan gáktu árudakvejulasjvuoha ávddán ja makkir máhttelisvuoda li hiebadahkedum ja gájkásasj árudagájda. Ráddidus berus gáktu bájkálasj árudakpolitihkka le integreridum suohkana strategijajda sebrudakávddánahttemin, gánná moattelágásj dárbo gehtjaduvvi aktan.

Árudakpládnabarggo máhtta tjanáduvvat barggofámoj rekrutterimij, ja ietjás dievnastusájda bájkálasj sebrudagán, ja ásadit dábálatlattjat buorre bájkálasj birrasav álmuga hárráj. Árudagá dakkár guovlojn ælla ádåtsiekkadusá, valla ienemusá oabme árudagá. Sæmme báttá máhtta máhttelisvuoha áttjudit duov dáv viesov liehket mierrediddjin jus ulmutja ja vidnudagá sihti árrut ja bissot dan suohkanin jali regiávnna.

Ienep luvádahka ja ráttjágis stáda ja tjoahkkebájkje buktá hásstálusájt rássjotjájte hárráj. Jus galggá dulvadimij ráddjit, de máhtta liehket buorre jus tjátjev sierra báhtsájda duvddi. Máhtta dagáduvvat dájmaidegu rabás gálgádagá, jágátjijt rahpat, binnep asfálta, ienep ruoddnis dajva ma tjátjev njammi, ja ruoddnis dæhkko ja vekka. Luondujtjanádum tjoavddusa

Galvát: Ouro Voss Gabrielsen

máhtti liehket duodden gá galggá duostodit ja binnedit vahágav dulvijs stádan ja tjoahkkebájkijn. Alekruodná infrastruktuorra stádajn ja tjoahkkebájkijn máhtta duodden nannit luonndomoattevuodav ja vaddet álm mugij máhttelisvuodav luonndovásádusájda, rekreasjávnnáj ja luonndoiellemij lahkabirrasin.

Párka, ruodnis dajva ja muora rekreasjávnná ja luonndovásádusáj hárráj li ájnasa stádajn ja tjoahkkebájkijn. Gá le binná areálaj de li párka ja ruodnis dajva álu ájtedum, juogu dal árudagájs jali almulasj tsiekkadusájs ja æládusdájmajjs. Dá li dajva majn le stuorra árvo iellemkvalitiehttaj ja varresvuhtaj divna viesádijda, ja ij binnemus mánájda ja nuorajda. Gá areálaj hárráj plánajt gárvedi, de li ruodnis dajva lahka mánágárdij, skávláj ja ietjá institusjávnnáj ájnasa. Ulmme le vaj tsiekkadusá e laseda rasjesvuodav luonndodáhpádusájda ja dálkádak rievddamijda, ja mánaj ja nuoraj bajássjaddambirrasav e nievrebun sjatta, jali binnedit máhttelisvuodav bessat ruodnis dajvajda.

Váttstájt ruodnis dajvaj ja luonndobirrusijn le dat álkemus, dábálamos ja ienemusát sebrudahtte vuohke luonndoiellemis. Bálges- ja láttoplána, ja mannulakplána, suohkanij ja fylkaj gaskav vaddá dakkir átsádallamijt. Állásasj pládnabarggo iesjorganiseridum fysalasj dájmajda, valástallamij ja luonndoiellemij, dagádum aktisattjat viesádij, vaddá plánajt ma gábtiji viesádij doajmmaávddánimev ja mielav.

4.3 Kvalitiehtta mijá fysalasj birrašijn

Vuoge gáktu ulmuttjijš dagádum birraš hábbmiduvvi, ja gáktu vieso tsieggiduvvi, vájkkut máhttelisvuohťaj bájkeš ávddánahttet. Ulmuttjijš dagádum ja luonduťtjanádum birraš li resursa stádaávdđánimen mij nanni sierravuodav ja identitiehtav. Tranformasjávnná ja áđđá adno oabme viesojs máhtťá dahkat vaj histávrrálasj stádaguovlo bisoduvvi. Buorre arkitektuvrra, histávrrálasj tsiekkadusá ja stádabirrasa vaddi bájkkeidentitiehtav ja buorre átsádallamijť guovdátjijš, ja li resursa ma bierrijj ávkkiduvvat gá le ávddánahttemin attratijva stáda- ja tjoahkkebájkkeguovlojt.

Dábálamos sivá kultuvrramujťtoárvo massemij ja vánedibmáj, le tsieggimnággo ja binnep adno oabmášap tsiekkadusájs. Suohkanijñ le oajvveávdđášvástádus identifiserit, árvvonadnet ja háldadit kultuvrramujťtojt majť viertťijj suodjalit, ja aj kultuvrrabirrasijť ja kultuvrrahistávrrálasj duobddágijť nasjávnnálasj ulmij milta. Fylkasuohkanin ja Sámedikken le ávdđášvástádus gáťsedit nasjávnnálasj ja aj regionála kultuvrramujťtoberustimijť ja viehkedit suohkanijť bagádallamijñ.

4.4 Vieso guovdásjđajva

Vieso ja moattegerdak guovdásj duojna dájna æjvvalimsajijñ, oassásij, dievnastusáj ja kultuvrra- ja asstoájggedájmaj, li ájnnaš stádaj ja tjoahkkebájkij attraktivitiehtťaj ja gilbostimfábmuť. Dakkár sadje vaddá buorre átsádallamijť ja gulluvasjvuodav bájkkej. Rabás ja sebrudahtte fasáda ja doajmmelis vuostasj-etáššja dájmaj ma ulmutťja berusti, vaddá gahttunijť gánná dábđdu jasskavuohta árrot ja váťťsatjit. Guovdásjguovlo tsiekkadusáj gánná li moadda funksjávnná, máhtťá vaddet buorre doajmmadilev, állagasj unnep stádajñ ja tjoahkkebájkijñ. Duo dá dájma dahki guovdátťjav attraktijvvan bieťvijť ja aj iehkedijť. Sajájduhttem duot dát almulasj ja priváhta dájmajš, máhtťá lasedit ávddánahttem veťulasjvuodav bájkálasj sebrudagán ja nannit dav tjoahkke, rudálasj vuodov ámstímijda.

Ráddidusán le tťielgga ulmme ienep nannusap stáda ja tjoahkkebájkke ávddánibmáj binneduvvam

dálkádakgássaluojťtemijñ. Dát boahtá ávddán stáhta pláđnanjuolgadusájs aktijđum vieso-, areála- ja fievrropláđnabargos, mij aj gáťset nasjávnnálasj politihkav oassásij ja dievnastusáj sajájduhttemin. Tťielgga ráđđidum guovdásj viesoj, barggosajij, kultuvrrafáladagáj, oassásij ja ietjá ulmusjberustidťje funksjávnnáj nanni ávddánimev tťjalsas stádajš ja tjoahkkebájkijš gánná funksjávnnáj gaska li lahka. Dát le aj siegen binnedime dárbov bilľlajda, ja dahkamin guovdásjđajvajť buorebun váťťsijda ja dajda gudi syhkaldi.

Aktisasj, álles ja guhkesájge rahtťjampus suohkanij, priváhta aktøráj ja viesádij gaskan le ájnas vuorbástuvátťjit guovdásjburgujñ. Suohkanijñ le ájnas roalla pláđnaoajválťťjan, sebrudakávdđánahttem ja ednamæjgáđin. Velgudahtte aktisasjburggo viesoj hárráj nanni máhttelisvuodav buorre ktisasjburgguj suohkanijñ.

RÁDDIDUSÁ VUORDEMUSÁ

- Suohkanin la dájmalasj ja állásasj areálla- ja guovdásjpolitihkka mij dættot guovdásjguovlojt nannit. Árudagá, æládusdájma, barggosaje ja dievnastusfálaldagá biejaduvvá guovdátjin jali lahka guovdátjin, gánná buoragit la hiebaldahtám aktisasjfierruj, syhkkalij ja vádtsemij
- Suohkanin la njunjos rolla guovdátjiit ávdđánahtátjit ja dættot guhkesájggásasj ja vælggogis aktisasjbarggo priváhta oassálasstij ja viesádij
- Suohkanij árudakpolitihkka ja árudakgárvedibme la avtastahtedum oasse suohkana strategiddaj sebrudak- ja arállaávdđánahttemij. Dat ávdet moattebelak viesátstuktuvrav gánná nuoges árudaksaljo la vuodon dievalasj, moattebelak ja sosiála árudagtsieggima
- Suohkana árudaksosiála dile vieledi areála- ja sebrudakpládnabargadij gá li ájbbádusá árudakstuorrudahkaj ja lahkabirrasijda, ja gá hiebadu nuoges árudaksaljo
- Suohkana láhtji dilev riektáj lájggimis-æjggomij-tjoavddomijda dajda gænni li gássjelisuoda árudakvuobdemevejulasjuodaj
- Suohkana gárvedi dájmalattjat vaj la fáladahka hibadahtedum árudagájs vuorrasappojda ja ulmijtjiida gudi li doajmmahieredime
- Suohkana gárvedi dájmalattjat vaj vuostelduvvi iellemdillehásstálusájt ja viehkedi osiála sieradusájt unnebun dahkat.
- Suohkanin la gájkkásaj hábbmidibme vuodon gá gárvedi birrasijt ja árromsajijt ja almmukvarresvuodav berusti gá gárvedi
- Suohkana dættodi arkitektuvrav ja kvalitiehtav dajnuovlojn gánná li árromsaje, ja lánajt dahki gánná vuodon adni sajij sierralágásjuodaj, kultuvrrahistávrrálasj ásiit ja ájnas duobddágijt. Oabme árromsaje ja stádastruktuvrra árvustaláduvvi ressursan jáládim ekonomijan
- Fylkkasuohkana ja suohkana bisodi dájdav ja kultuvrav oassen suohkana ja regionála pládnabarggij, ja láhtji dilev friddja ja berustahtek kultuvvraiellemij
- Suohkanjn ja fylkkasuohkanijn la dájmalasj ja állásasj lahkaniibme vuorrasapvuogas suohkana ja fylka ávdánahttemij
- Suohkana dættodi bisodit stádahuodnahijt ja alekruodná infrastruktuuvrav bálggáj ja tuvrrarajtij ma tjárggi luonndoárvojt, vieledi rássjotjáhev ja láhtji dilev fysalásj dájmaida ja luonndodáhpadusájt divnaja
- Fylkkasuohkana ja suohkana vieledi tjáhtjálágáj adno- ja suodjalimárvojt ietjas plánajn. Tjáhtjálágáj vejulasjuohta oaggás dálvidimev rássjotjájtes ja luondulasj dulvvevuodibmáj áváluvvá
- Suohkana bisodi dájmalattjat buorre vejulasjuodaj buorre psyhklasj varres- vuodav ja fysalásj vallesvuodav gá plánajt dahki
- Suohkana bisodi mánáj ja nuoraj berustimijt sebrudak- ja áreállagárvedimijn mij vaddá oaggás, bisselis ja doajmmaávdedime stáda- ja árromsajijt
- Suohkana bisodi oaggás ja varresvuodaávdđánahte stáda- ja bajássjaddam birrasa, gánná ælla nuoskodibme jiedna- jalik ájmmuonuoskodibme

Gåvå: Jan Hausken

Stáhta pladnanjuolgasusá ja stáhta pládnamærrádusá

Guoskavasj stahtalasj pladnanjuolgasusá

Namma (sválldasin)	Fábmogis dát ájges	Rievddama ájggeávdan
Rijkapolitihkallasj njuolgasusá suodjalum tjájtádagáda	1994	Ádástuhteduvvá guoskavasj lágaj vuoksjuj Ælla rievddama sisano hárráj
Rijkapolitihkallasj njuolgasusá mánájda ja pládnagárvedibmáj	1995	Ádástuhteduvvá guoskavasj lágaj vuoksjuj Ælla rievddama sisano hárráj
Stáhta pládnanjuolgasusá dálkádak- ja energijja pládnagárvedibmáj ja dálkádakhiebadibmáj	2018	Bisoduvvá váni rievdak Bagádalle dagáduvvá
Stáhta pládnanjuolgasusá differensieridum háldadibmáj gáddeáavadagás nuorregátten	2011	Árvustallam la tjadáduvvam. Ádå njuolgasusá galggi dagáduvvat ávddål 2020
Stáhta pládnanjuolgasusá aktijdum viesso-, areálla- ja fievrroplána gárvedibmáj	2014	Bisoduvvá váni rievdak

Ádå stáhta pládnanjuolgasusá

Stáhta pládnanjuolgasusá várreguovlojda	Buohtalahkkoj dajna bargujn ádå bagádallijn asstoájjgeårromsajij, ráddidus sihtá dárbov tjielgadi jus la dárbbu stáhta pládnanjuolgasusáj várreguovlojda. Oajvveulmme, jus soajttá, stáhta pládnanjuolgasusáj le tjielgadi nasjávnnálasj politihkav nanos ávddánahttemij várreguovlojn gánnå æládusávdánahttem, kultuvrramujto, ednambarggo, energiroduksjávnnå jna li ájnas tiemá
Stáhta pládnanjuolgasusá gá plánajt dagá merraguovlojn	Departemænnta galggá dárbov tjielgadi stáhta pládnanjuolgasusáj merralahka guovlojn. Stáhta pládnanjuolgasusá galggi tsuojkodimijt vaddet aktijdime birra ja moadda dárkkelis ájádallama moattelágásj berustimij birra merraguovlojn, regionálla, suohkangasskasasj ja suohkana gárvedime hárráj. Njuolgasusá sjaddi duola degu dan tjuovgan gehtjadum gá birratjállusij ja bagádallijt merraguovlo pládnabargo birra.

Dálla ij gávnnu guoskavasj stáhta pládnanjuolgasusá. Ádå e árvustaláduvá.

Almodibme: Suohkan- ja ádåsmahhttemdepartemænnta

Almoduskávvdá: www.regjeringen.no

Almoduskávvdá: H-2445 Lulesamisk/Julevsámegiella

Gávva ávddåbielen: Jan Hausken. Maññebielen: Guro Voss Gabrielsen

